

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 20. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gl. — polletno 1 gl.

List 10.

V Celovcu 20. oktobra 1878.

Leto X.

Začni dobro, da dobro končaš.

(Spisal Št. K.)

(Konec.)

„Tega tudi ne terdim; človeka obderži na dobri poti modrost serca, in ne učenost. Brez vere zamore človek tako malo redno in dobro živeti, kakor ne more brez nog hoditi in brez jezika govoriti. Vem, da v naših časih veliko njih drugače o tej reči misli, ker terdijo, da zamore človek pošteno živeti, ako le posluša svojo pamet in svoje serce. Po to ni resnica! Poglejmo le stvar bolj na tanjko, in bomo videli velik razloček med človekom, ki ima še vero, in med tistim, ki za vero ne mara. Sicer naj kdo reče, kar koli hoče, jaz ostanem pri tem, da če svoje otroke dobro odgojimo in podučimo, je to najbolja dedšina, katero jim zamoremo zapustiti; ta dedšina je tem večje vrednosti, ako pomislimo, da ko se otrok za časa vsega navadi, kar treba, postane pošten in dober kristjan, potem on sam želi in si prizadeva tak v resnici biti. — Pa to ni še vse; pri tem ne smemo še ostati, ker tako bi ostali na pol poti; — treba je tudi skerbeti, da se izvoli dobra hiša, v katero hočemo potem svojega otroka postaviti. Veliko, malo da ne vse, je na tem ležeče, kako otrok začne delati po svojem poklicu. Ali je mogoče nadjati se, da postane dober, pošten človek, ako ga damo v tako hišo, kjer je nemogoče, da se ne spridi?“

„Ljubi moj boter!“ pravi Mehar, ako bomo na to gledali, ne bomo dali svojih otrok nikoli nikamor. Ne mislite, da je tako lahko zbirati si hiše v teh časih in pri takih okoliščinah, kakor so zdaj.“

„Ako ne zbiramo hiše, kamor hočemo otroka dati, tedaj pa tudi ne tožimo, ako se nam otrok spridi“, odverne Lesjak Janez. „Ako daste sina v tako hišo, kjer je vse na kolero pomerlo, je li se čuditi, da tudi vaš sin za kolero zboli in umerje?“

„Se ve da ne; ali jaz ne vidim, kako se to vjema z najinim govorom.“

„Hudobna misel je pač, kar zadeva odgojenje otrok, huja od kolere; dotika s spridenimi tovarši je pač nevarniša bolezen, kakor kolera, ker se

mladeneč spervega v taki tovaršiji dobro čuti, in ne vé, da mu strup nepravnosti že po žilah teče. Boter! postavino, vi imate enega samega sina, in ta vam vsaki teden po petdeset goldinarjev zasluži, ali služi na tako nezdravem kraju, da za par mesecev oboli in umerje; ali ga bodete ondi pustili?“

Mehar se en malo obotavlja odgovoriti, ker čuti, kam Lesjak s tem meri; na zadnje vendar reče: „V taki službi bi otroka pa le ne pustil.“

„Tedadj,“ nadaljuje Lesjak Janez, „če se vam zdi, da je petdeset goldinarjev le premajhna cena, za katero bi imel vaš sin svoje življenje dati; recite mi, koliko bi dali za to, da ostane vaš sin dober in pošten človek in dober kristjan?“

„Vi boter pač dobro znaste podob in prilik najti!“

„In pa še več takih vam bi znal povedati. Ali bi bilo prav pustiti, naj kdo v prepad pade in ga ne opomniti; ter še le potem, ko si je polomil roke in noge, reči: jaz sem vedel, da se ti bo to zgodilo? Naša dolžnost je, opomniti tiste, katerim preti nevarnost, predno padejo vanjo. Koliko nesrečnih pokvek je, ki bi imeli še zdaj zdrave roke in noge, da bi bili njih stariši bolje na nje pazili, ko so bili še majhni in jim ne pustili samim po nevarnih krajih plezati! Gotovo pomnite mojega botra Andreja, ki je pred nekimi leti pri meni delal?“

„O, dobro ga pomnim; dober človek je bil in tudi njegova družina je bila poštena, kolikor se še spominjam, precej tukaj le blizo je stanoval.“

„Tako je; od daleč je z mojo ženo v sorodstvu, sicer nisem rad v ožji zvezi z njim, ker se najine misli ne vjemajo. Te dni me je prišel obiskat; ves je sestaran videti in zelo toži čez svojega odraščenega sina. On spoznava, da si mora sam sebi pripisovati vzrok te nadloge, toda zdaj je prepozna; kakor si človek postelje, tako spi.“

„Kaj se je zgodilo?“ vpraša Mehar.

„Kar se navadno godi vsakemu, ki nič za to ne porajta, naj dene otroka v dobro ali v slabo hišo. Eden njegovih sinov, Tomažek, je bil dokaj živ in brihten deček; dal ga je peku. Tomažek se je kmalo sprijateljil z nekimi hudobnimi, spridenimi otroci tistega kraja. Naloženo mu je bilo, da ima nositi kruh po hišah; pa Tomažek je nekaj hlebčičev vselej razdajal v zameno reči, ki so bile, kakor je verjetno, vkradene. Andrej je to reč zasledil, ker je več takih reči pri Tomažeku našel, ter ga je opominjal, naj nobenemu več hlebčičev ne da, naj svojemu gospodarju ni kruha, ni nobene druge reči ne vzame, sicer se mu utegne zgoditi, da ga na tatvini najdejo in zaprejo. Ali Tomažek ni veliko za te besede maral, in ker ga je bil oče samo z besedami pokaral in se mu ni nič družega zgodilo, je menil, da je že vse prav. Oče bi bil imel svojega sina koj od tiste hiše proč vzeti, kjer je bil Tomažek v bližnji priložnosti greha; — ali Tomažek je dobival pri peku dobro plačilo, s katerim si je oče dobro pomagal in zato ni hotel sina iz tako dobre službe vzeti. Tomažek pa je postal cel mojster v tatvini, tako da je v sramoto pripravil sebe in svoje uboge starše. Oh, skušnja je že večkrat pokazala, da kratka pot ni vselej najboljša. Bolje je izbrati varno pot,

če tudi je malo daljša, kakor pa se postaviti v nevarnost, zabresti v močvir. Ako bi hotel jaz, postavim, sina kam dati, da se navadi kupčijstva, gledal bi boljše na to, h kakemu gospodarju ga postavim, kakor pa, koliko bo plače služil.“

„Pa vi boter, odgovori Mehar, vendar ne bodete zadovoljni, ako se vaš sin mnogo trudi in primerne plače ne dobiva, kaj ne?“

„Gotovo želim, da za pošteno delo tudi pošteno plačilo dobi; ali če dam sina k delalnemu in poštenemu človeku, kjer vem, da bodo skerbno na-nj gledali, tedaj nečem odveč na plačilo gledati. Ako je moj sin na takem kraju, kjer se svojega rokodelstva dobro nauči, kjer postane dober, pošten človek in ostane dober kristjan, tedaj si mislim, da si s tem več pridobi, kakor se more z dnarjem plačati. V takem slučaju sem tem bolj zadovoljen, če tudi spervega malo zasluži, ker sem prepričan, da svoj čas in svoje zmožnosti dobro rabi, in tedaj, če tudi dosti denarja ne nakopiči, postane vendar pošten, vesten in — srečen človek; pomnite, boter, srečen človek! kar je v sedanjih časih bolj težko najti, kakor denar.“

„Vi boter imate dobre persi, ker tako dolgo pridigate“, pravi na to Mehar en malo nevoljno. „Ali jaz le mislim, da besede so le listje, djanje pa sadje. Ako bi imeli na zbir dve hiši, ali bi si vi izbrali tisto, v kateri ne bi nič dobivali?“

„Jaz bi storil, kakor sem rekel,“ odgovori čversto Lesjak Janez; „jaz bi si izbral hišo, kjer bi bilo boljše za mojega sina gledé na njegovo prihodnost; jaz zaupam na Boga, da mi ne bo nikoli nobeden mogel oponašati, da drugače govorim in drugače delam. Tako sem storil, ko sem Matevžeka h kruhu pripravil in tako bom tudi storil s temi, ki je imam še domá.“

„Vaš Matevžek je zdaj pri mizarju, kaj ne?“ vpraša Mehar.

„Da; ali predno sem ga k mizarju dal, sem imel priložnost dati ga v neko kupčijsko hišo, kjer bi bil lahko veliko plačilo dobival.“

„Ali res?“ vpraša Mehar, ki je pri teh besedah koj mislil, da bi on enega svojih sinov morebiti mogel v tako službo spraviti.

„Gospod Vesel, ki mi je bil vselej dober, me nekega dne obišče. Lesjak! mi pravi, kaj mislite storiti z vašim staršim sinom? o tem še nisem nič sklenil, mu odgovorim.“

„Zato sem k vam prišel“, nadaljuje Vesel, „da ga v svojo pisarnico vzamem, ako je vam prav in je fant zadovoljen. Delo ne bo odveč težavno, plačam mu dobro in pošteno; ako je mladenec vesten, pošten, delalen in zanesljiv, povišam mu za par let plačilo. Ali to vam rečem, za tovarše mu ne morem porok biti. Jaz imam, kakor veste, veliko opravil; moji ljudje, ki so v moji službi, so dobri, ali eni med njimi so tudi lehkomišljeni, in če se odveč sprijazni z njimi, se lahko zgodi, da zgreši pot poštenosti. Posebno eno nevarnost hočem vam odkriti. Skoz roke mojih ljudi, ki so v moji pisarnici, gre vsaki dan veliko denarja, in akoravno vedno na nje gledam, vendar nisem si gotov, da me ne goljfajo. Ako mislite, da je vaš sin dovolj terdnega

značaja, da v taki priložnosti vesten ostane in pošten, dajte ga meni in bodele videli, da mu dobro pojde.“

„Dovolite mi, blagi gospod!“ pravi Lesjak Janez, „vsaj en cel dan, da morem to reč dobro premisliti; rad bi vedel, kaj poreče k temu moja žena.“

„To je prav, reče Vesel; v ponedeljek mi naznanite, kaj mislite; do ponedeljka še lahko čakam.“

„Ko sva na to bila sama z ženo,“ nadaljuje Lesjak, „povém ženi vse na tanjko, kar je Vesel govoril. Ne rečem, da ni bila skušnjava velika in da bi bila rada sina k Veselu dala. Ondi bi bil fant dobro preskerbljen, celo svoje življenje bi lahko pri tisti hiši ostal, in nama ne bi bilo treba tudi koj spervega nobenega vinarja za-nj plačevati. Ali tega si nisva mogla ni skrivati ni tajiti, da Matevžek ni še tako uterjen, da bi mogel premagati skušnjava. Da bi bil moj mlajši sin zadosti star, njega bi bil koj brez obotavljanja dal. Ali Matevžek je premehek, predobroserčen, ki ne more nobenemu nič odreči, tudi če kdo kaj od njega terja, kar ni prav. Dozdaj nisem sicer nobene napake na njem zapazil, ali on je tak, da ga človek z eno nitjo lahko povleče, kamor koli hoče. Zato sva se z ženo prav resno posvetovala. Janez, mi pravi žena, Veselove ponudbe ne moreva nikakor sprejeti. Ali ne molimo vsaki dan: „in nas ne pelji v skušnjava?“ Ali zamoreva upati, da naju Bog usliši, med tem, ko očitno nevarnost pozna, in sina vendar v nevarnost postaviva? — Gotovo je, da naju Bog ne bo uslišal, ko moliva, naj bi naju skušnjave ovaroval in svoje otroke sama v skušnjava deneva. — Boter! ni me sram povedati, da sem izmed tistih, kateri dober svét svoje pametne žene poslušajo. Meni se zdi, da žena mnogokrat bolj bistro vidi v nekterih rečeh in vé, kaj je storiti, med tem, ko se mi možje ne vemo odločiti. Moja žena je večkrat rekla, da je na tem svetu več reči, ki so več vredne, kakor denar, in da je treba skerbeti, da je naši otroci poznajo. Pač žalostno bi bilo za nas, ako bi v svojih starih dneh to doživeli, da so naši otroci sicer bogati, in premožni, pa pri tem zgubili to, kar človeka v resnici srečnega storiti zamore. Kedar sta mož in žena ene misli, gre vse bolj prav. Na to sem nekega dne šel k gosp. Veselu, zahvalil sem se mu za njegovo blago ponudbo; povedal sem mu, zakaj ne želim, da bi moj sin prišel v njegovo pisarnico, pa tudi, da sem ga dal nekemu staremu prijatlu, kjer bo ostro deržan, in lahko prav dober delalec postane.“

„In vi boter morate še zanj plačevati, kaj ne?“ vpraša Mehar.

„Da, pa ne dosti. Njegov gospodar je prav pošten človek; kar ima v sereci, to ima na jeziku in terja prav malo plačila. On ljubi mojega fanta, ki utegne pri njem se dobro rokodelstva naučiti, obnašanje njegovo je tako, kakor si ga le morem želeti. — Poslušajte le, boter! eno leto za tem, ko je Vesel hotel mojega sina v svojo pisarnico vzeti, pridem zopet po naključbi z Veselom vkup. Lesjak! reče mi gospod, mene veseli, da niste dali sina k meni.“

„Kako to, gospod? vprašam.“

„Žalostne reči so se med tem pri meni godile,“ odgovori Vesel. „Ko

sem želel vašega sina k sebi vzeti, sem vam rekel, da ne morem porok biti za tovarše, s katerimi bi bil svojo službo opravljal; pa takrat še sanjalo se mi ni, da reč tako daleč pride. Moj denarničar je bil najhudobniši človek; on je večidel pohujšal mladenčce, ki so pod njim stali. Tisti ubogi fant, ki sem ga namesti vašega sina v svojo pisarnico vzel in ki je bil en malo lahkomišljen, bil je pravo sredstvo v rokah mojega denarničarja. On je skrival vse denarničarjeve goljfijske, goljfal je tudi sam in zdaj je v ječi zapert, kot sodeležnik goljfijske.“

„Ko sem zvečer domú prišel, pa ženi vse to povedal, lahko si mislite, boter, kako sva Boga hvalila, da se ta nesreča ni zgodila najinemu sinu, ki bi zdaj v temni ječi zdihoval. Da bi se bilo to najinemu otroku prigodilo, gotovo bi naju žalost pred časom oba v grob spravila. Verujte mi, boter, pregovor ki pravi: Začni dobro, da dobro končaš! je skoz in skoz resničen.“

„Prav imate,“ pravi Mehar; „ko vidim, kako se je stvar zasukala, tudi jaz pravim, da ste prav storili, da niste dali Matevžeka k Veselu. Mogoče pa tudi, da bi se bilo drugače zgodilo in tedaj bi se bili kesali, da mu ga niste dali.“

„Boter, boter! žalibog v današnjih časih starši odveč za denarjem hrenijo in tudi svoje otroke na to terajo. Mogoče je, da tako v kratkem velik dobiček storijo, ali verujte mi, v njih duši je velika praznота, ki jim veliko večjo žalost dela, kakor pa malo postradanje. Mi starši ne ravnamo prav, kedar budimo v sereih naših otrok hlepenje po blagu, ter iščemo vsake priložnosti, da jim k temu kakor si bodi pomagamo. Starši, ki tako delajo, vdobijo več žalosti kot veselja od svojih otrok.“

Tu je poldan zazvonilo; delalci so koj popustili delo in se hitro razšli: tudi Mehar je bil vesel, da more oditi, ker ni vedel nič več nasproti reči. Sam pri sebi je čutil, da ima boter Lesjak prav. Primerjaje Lesjakovo domačo srečo z malim veseljem, ki ga on od svoje družine dobiva, rekel je sam pri sebi: Lesjak prav govori, ko pravi: „Začni, dobro da dobro končaš.“

Roža deklét.

Róža deklét,	Ti me vedriš,
Čísła te svét.	Razveseliš,
Lepa si, kakor	Upe mi sladke
Róže je cvet.	V serei budiš.
Dév kar poznám,	Duša in kri
Rad jih imám,	Záte gori,
Vendar vso hvalo	Kedar zapôješ,
Tébi le dám.	Déklica, tí.

Čistost, pokój,
 Obraz je tvój;
 Véz bi zakónsko
 Sklénil s teboj!

Vojt. Kurnik.

Aleksander Ivan knez Potemkin,

ruski carski maršal.

(Životopisna čertica; po virih spisal Jos. Cimperman.)

(Konec.)

Med njegovimi generali jih je bilo mnogo, kateri so poleg zaveze z Avstrijo bili vneti za Prusijo, in te svoje priverženosti tudi javno niso skrivali. To je prišlo na úho Potemkinu, kateri ni mogel zaderžati svoje nevolje ter je nekoč pri obedu naravnost izrekel: „Kakor se je človeku zaradi dušne svoje dolžnosti navezati na jedno večno bitje, tako se mu je tudi zaradi časnih opravil klanjati postavam in volji svojega vladarja. — Naša carinja je v tesni prijateljski zvezi z Avstrijo — vendar poznam nekatere svojih generalov, ki so, protivno dolžnosti svoji, vdani Prusiji. S tem prelamljajo naravno dolžno zvestobo svoji gospodarici in njenim zakonom. Kedo mi bode zamerjal, da zaničujem to versto ljudi!“

Potemkin Prusiji ni bil nikdar prijazen, da-si tudi ni bilo moči poizvedeti pravega vzroka tej njegovi merzlosti. Znano je, se vé, iz zgodovine, da mu je pri njegovih dejanjih Prusija vedno stavila največ over. Nekateri pripisujejo vzrok tega sovraštva zvezi s Poljsko, kajti po tej zvezi so se vničile največe namere knezove, kateri je menil celo doseči krono poljskega kraljestva. A kedo bi mogel za gotovo terditi, kaj je Potemkin imel v mislih, saj še carinji ni razkrival vseh svojih političnih tajnosti. Več kakor istina pa je, da je bil knez osnoval velikansk načert, pri katerega razvoji bi se bil svet čudil mojsterski njegovi politiki. Ne dolgo pred svojo smertjo ni knez zastonj prebival dni in noči sam, celo kurirji niso smeli pred-enj inace, nego v strogo določenih urah. Obilo je svojeročno dopisaval in še več pisem je pod svojim imenom narekoval. Nikdar ni bilo sélom toliko opraviti, nego tedaj, a najmenj so hodili v Petersburg, temveč pa v različne kraje Evrope. Znano je tudi, da je Potemkin dolgo dopisaval poljskemu vélikemu maršalu grofu Stanislavu Potockemu, kateri se je ustavljal konštituciji, sprejeti od Poljakov dné 3. majnika 1791, in ki je potem iskal zavetja v Petersburgu. Tudi sta imela pozneje, kedar je bil prišel Potocki v glavni stan knezov, v Jasiju, osobne pogovore med sabo. Poleg grofa Potockega so bili sporazumljeni s Potemkinom tudi še drugi plemenitaši, generali in štabni oficirji.

Vse se je delalo tako skrivno in s tako previdnostjo, da sta že dolgo po knezovi smerti Malahovski in Rzevuski, pervaka kraljestva, prišla nekoliko na sled temu načertu. To je bilo pozneje primoralo Potockega, da je z drugimi svojimi znamenitnimi zarotniki iskal brambe v Petersburgu. Katarina sama neki ni zvedela o tej zapletki prej, nego iz pisemske ostaline Potemkinove. Načert je bil tako osnovan, da bi bila komaj največa umetelnost v politiki zadostovala, zabraniti njegovo izveršitev. Lahko se to verjame, ako se pomisli, kako slavohlepen je bil knez in kakova redka genijalnost mu je

bila urojena. Pomisli naj se, da je Potemkin od mladih nog bil nagel v vseh stvaréh, katere je pa realizoval s previdnostjo, vsega občudovanja vredno. Njegova molčljivost v vseh slučajih je izvanredna. Verhu tega je imel opravljati knez že v rani mladosti posla, katera se sicer izročajo ministrom. Njegova iskrena želja po velikosti je ostrila njemu talent tako zeló, kakor se to redko komu zgodi. Posvetil se je bil res vojništvu, a večjo sposobnost je imel za politiko. Ravno v istem časi, ko se je bavil Potemkin z deržavoznanstvom in je žertvoval svoj čas in svojo krepost opraviplom v carskem kabinetu, je stal na kermilu deržave ruske slavni minister Panin. — Potemkin je bil tedaj res mlad, a tudi ognjevit in občutljiv! Ljubezen vladarice mu je dovoljevala povsod ustop. Zánj ni bilo pri dvoru nikake skrivnosti in znal je tudi za najnatančnejše spletene mreže dvorne politike.

Tem načinom je knez že v srednji starosti jel izpoznavati zvezo vseh stvari v kabinetu, kar se sicer že slabim starčkom odkriva. On se je ravno takrat uril v svojih deržavnih študijah, kedar je imela obravnati Rusija najvažnejše med Rusijo in Turčijo l. 1774. Kedo se ne spominja, da se je trudila Rusija na vso moč, obderžati Moldavo in Valahijo in kako je temu nasproti delovala Avstrija. Takoj potem, ko se je moral udati ruski minister Panin vztrajnosti duhovitega Kaunitza in Friderika II., se je veršiti jela razdelitev Poljske, pri kateri je bilo zopet uporabljati najvišje politične zvijače. Že zaradi jednakomernega vedenja, katero ste prestopili Avstrija in Prusija kakor se je terdilo, je narastlo mnogo prevažnih opravkov v ruskem kabinetu; vse te stvari je bilo poravnati, da ste se omenjeni deržavi združili z Rusijo. Tako se je zabranila nova vojska.

Komaj se je pa vlétel ta pritok umeteljne politike, je hotela Francija posaditi svojega princa na prestol Poljske. Slučajno je bil švedski kralj Gustav Adolf tedaj v Parizu, kedar je Choiseul, slavni francoski minister, jel delovati v dosego té sverhe. Takoj je bila gotova zaveza med Francijo, Švedijo in Dansko. Tu je imela Rusija zopet premnogo opraviti, da je te zaveze kakor tudi še zavezo s Holandijo zabranila, tako ovérila novo vojsko in si obvarovala neodvisnost Francije, katera bi bila mogla zvišati svojo moč in svoj upliv.

Poleg tega je bila Rusija zaradi zadnje vojske s Turki do cela oslabljena, in pretil jej je še upor drugih dežel, podšuntanih po znanem Pugačevu, * kateri se je proglasil za Petra III.

Ako se jemlje v poštev vse te okolnosti, se razvidi, koliko je imel tedaj dela ruski kabinet, in ravno takrat se je Potemkin politike učil. Jasno

* Pugačev je služil v ruski gardi, ko je umrl Peter III. Po osobi in govoru njemu jednak, se je dal zapeljati, da je pod imenom Petra III. podžigal ljudstvo k uporu. Po Moskvi je dobil mnogo priveržencev; v kratkem je imel 60.000 za boj pripravnih Rusov na svoji strani. Izmed glavnega mesta in armade so vreli ljudje k njemu, kajti Peter III. je bil zelo priljubljen v narodu. Stvar bi bila slabo iztekla za Katarino, ako bi Repnin, ruski maršal, s svojo zvitostjo ne bil tako srečen, o pravem časi dobiti Pugačeva v roke. Obsojen je bil, da se mu najprej odseka desna roka in pol ure potem glava; a ukaz se je pozneje promenil. Odsekal mu je rabelj glavo in potem roko.

je dakle, da se je s svojo nadarjenostjo in ljubeznijo do te stvari izverstno izobrazil v politiki. Pooblaščen je bil, da je smel vedno gledati za kulise. — Ne le ministerstvo je moralo obračati državno kermilo po njegovi volji, celo carinja brez njegovega sveta ni ničesar storila. — Vsej ruski armadi je bil on neomejen poveljnik. O njem je moči terditi, da je svojo oblastjo vladal državno upravo. Njegov veleum mu je bil zvest pomočnik, da je vedno povsod nahajal pravi pot. Poznal je politiko evropskih dvorov in da se odtegne vsem nevarnostim, ni hranil velikih svot v poizvedovanje vseh skrivnosti. Malo ne na vsakem dvoru je imel dvornika, kateri mu je poročal o najtajnejših dogodkih. Znano mu je bilo tudi stanje vseh držav in njih midsobojna zveza. Očite so mu bile njih slabosti in vedel je zatorej ob prvem mahu zadeti njih rane. V istem času se je začela temniti slava kabineta St. Germainskega. Potemkin je morebiti že davno prej vedel, da mora tako priti, porabil je zatorej to okolnost sebi na korist. Propast Francije se je bližala čedalje bolj. Merodajnost Francoskega dvora za vso Evropo je začela pešati in je naposled čisto zamerla, ko je začel razjedati strup revolucije tudi drobovje kraljestva, glavno mesto in celo kraljevi dvor. Kaj se je zgodilo potem? Pogledimo v zgodovine knjigo na list, kateri poroča o l. 1789. — Knezovo pisanje, katero je poslal carinji iz Jasija, je že tedaj poročalo o nasledkih za Francijo, kar se je skoro vresničilo in Katarina bi rada bila že takrat zabranila daljše zló. Ako bi se spuščali v globine Potemkinove tanko sprédene politike, napisali bi se lahko folijanti in še bi jej ne prišel nikdo do dná.

Navedene čertice o duševni velikosti Potemkinovi služijo v dovolj tehten dokaz, da bi se bil dvignil s časom do izvanredne visočine, lahko bi se tudi dejalo, da bi knez bil že davno prej dosegel svoje vzvišene smotre, ako bi mu ne bil na poti knez Orlov* kateremu je bila carinja včasih poslušnejša nego njemu.

* Orlov, jeden najbogatejših ruskih knezov, je bil posebno vslušen pri Katarini. Dolgo sta se s Potemkinom dobro sporazumevala, dokler se nista pri Jordanovi slavnosti razdvojila. (Jordanova svečanost je eden največjih praznikov, kateri se vsako leto praznuje v Petersburgu. Po katoliškem koledarji se verši to dné 6., a po ruskem dné 17. januarja v praznik sv. treh kraljev. Slovesnost se praznuje na Nevi, tekoči skozi Petersburg. V nji se morajo umiti najprej ruski patrijarh, potlej arhimandriti, in naposled vse drugo duhovenstvo. Za njimi pride carinja, potlej dvor in za njima dvornike spremljujoči kavalirji in strežniki. Tudi se kerste tedaj vsi šest tednov prej v Petersburgu rojeni otroci. Izmed ljudstva se ne smé umivati nikdo, razven gledališčinih igralcev, rodom Rusov, kateri sprejmo takrat odpuščanje svojih grehov. Svečanost traja od 8 ure zjutraj, do 4 ure popoldné in plemstvo in duhovenstvo pride v najlepši svoji obleki. Ob bregu se postavijo lože za dvor in plemstvo. Cesta od gradu carinega do reke je pokrita z deskami, pregernenimi z bagrom; po njih se carinja ali pelje, ali gre peš. Tudi delajo pri tej svečanosti parado vse garde, 9 peš-polkov in vsa petersburgska konjica; iz 100 topov se trikrat vstreli. Množica ljudstva, katera prihaja iz vseh krajev k tej svečanosti, je nebrojna. Kedar odide dvor in duhovenstvo, se pre-pusté bagrena pregrinjala po cesti ljudstvu. Prišel je bil Orlov k tej slavnosti nekoliko pozneje, nego Potemkin, kateri je že sedel v loži, carinji na desnici. Orlov, rodom knez, si je bil naklonil še pred Potemkinom carinje milost, zato na javnem kraji

Po Orlovi smerti je dosegel Potemkin vso milost svoje carinje in pričel je izverševati svoje namere, a časi niso bili več vgodni. Namere izveršiti, kakoršne je imel Potemkin, zato ni treba le previdnosti, temveč tudi mnogo in vgodnega časa.

Poleg teh izvanrednih svojstev se ne moremo dovolj prečuditi posebnostim njegovega moraličnega vedenja. Njegov značaj je bil v istini najčudnejši, katerega je natvora podelila kakemu velikanu, kajti ni skoraj moči verjeti, da bi Potemkin bil vdan tako različnim strastim. Verstniki njegovi iz mladih let zagotavljajo, da si je pridobil te slabosti še le pozneje, kedar mu je bila postala sreča zvesta prijateljica; v prvi mladosti neki ni bilo zapaziti niti sledú poznejših čudnih duševnih svojstev njegovih. Da-si tudi je imel vsako leto nad 3 milijone dohodkov, vendar to silno bogastvo mu ni napravilo niti jeden dan čistega veselja. Največjih svot ni hranil, da bi vstrezal željam svojega serca, a vse brez vspeha, kajti minilo mu je veselje, predno je kaj dosegel. O tem pričuje naslednji dogodek. Pri svojem obedu je čul некоč hvaliti jednega huzarskega nadlajtnanta izurjenost v igranju na goslih. Radoveden in želeč ga slišati, nemudno odpošlje svojega kurirja k njemu. Posled osmih dni pride virtuoz v glavni stan knezov v Jasiju, a še le osem dni potem je dobil privoljenje, pri neki večerni veselici knezovi pokazati svojo umetelnost. Drugo jutro mu izroči knez dragoceno darilo ter mu želi srečno pot, katera je znašala nad 100 milj! Pomisljijo naj se stroški, katerih se ni škoda zdelo Potemkinu, da je le jedenkrat čul umetelnega igralca, in brez teže vsakdo izpozna, kako trošljiv je bi knez in kakó naglo promenljiv v svojih mislih. V jednom dnevu je bil Potemkin mnogokrat vesel in zopet klavern. Pri gostovanjih je bil včasi živo veselje, in predno se je kedo nadejal, mu je izginila dobra volja ter se vmeknilo brezkončni pobitosti, kakor da ga je zadela Bog zná kaka nesreča. Takove promene so se javile pri njem najčesče, kedar je bil kaj bolehen, kajti ničesar ni tako sovražil, nego bolezen, in sicer zato, ker se je bal medicin. V takovih slučajih so mu morali zdravniki kakor otroku dajati zdravila z zvijačo, kajti razven v jedi ali pijači bi Potemkin ne bil vzel nobenega zdravila v sé. Verhu tega so imeli vsi, kateri so bili v bolezni blizu njega, priliko, vaditi se v poterpežljivosti, osobito, kedar so ga terpinčile bolečine, ali je dolgo trajala bolezen. Nikdar skorej ni do cela prestal bolezni, ker je bil tako nesterpljiv, in je navadno prej vstajal iz postelje, hodil se sprehajat ter vžival, kar se mu je zljubilo, brez ozira na vsa odsvetovanja. A kedar je do dobra zopet okreval, je bil neizrečeno vesel. Neкоč se je knez na svojem večernem izprehodu prehladil. Moral je iti v posteljo in zdravniki so dejali, naj vživa zapisanih zdravil.

ni hotel biti poniževan in ukaže Potemkinu, naj gre v ložo na levisi. Potemkin se ne premakne in Orlov je moral biti poleg njega. Tako se je vnelo sovraštvo med njima, katero je terpelo do Orlove smerti. Skoraj nikdar potem ni bilo videti teh mož skupaj: tudi pri carinji se nista smela sniditi. Vendar pa se je moral Orlov vedno umikati Potemkinu, kateri je bil jačji od njega.

Proti jutru mu pride na misel, da bi punča pil. Strežnik se pozove in takoj izpolni Potemkinu željo. Četert ure potem, ko je knez punč povžil, ga je zapustila betega in zdravega se je čutil kakor sicer. Razveseljen o tem srečnem izidu svojega zdraviloznanstva ukaže knez takoj svojim navadnim gostom napraviti bal. Slugi so jih morali precej iti klicat in predno se je dan zazoril, je že vse plesalo, a knez sam je bil voditelj družbi, katero je do obeda izborno zabaval svojimi šalami in dovtipi.

Najhujše je bilo pri Potemkinu, da sta veselje in žalost jednako hitro uplivala nánj, zato je bilo potreba največje pozornosti, kedar je bil razserjen, da ga ni kedo še bolj razgnevil, kajti občutil bi bil takov nesrečnik najhujše posledice. Malenkost ga je povzdignila véasi na verhunec veselja, a tudi malenkost lahko otemnila njegove duše radost za mnogo dni. Prišle so ure, ko se mu je hotelo serce stopiti od golega radovanja ali usmiljenja, ali prišle so zopet druge, ko mu ni godila nijedna reč na svetu in bi mu ne bila razvedrila duha živa duša. Da bi koga videl veselega, dál bi bil Potemkin véasi polovico svojega imetja, a drug pot so bile solzé nedolžnosti in uboštva le pripomočki v izpodžiganje njegove serditosti, da-si mu je bilo mnogokrat precej žal za svojo vzburjenost. Sploh pa je razven njegovih opravil, katera je vedno z zvesto ljubeznijo oskerboval, ni bilo stvari pod solncem, za katero bi bil imel Potemkin stanovito veselje ali nagnenje. Carinja, natančno poznajoča njegov temperament, se je trudila, vstrezati vsem njegovim slabostim, dá, celo laskala se jim je in bila je v obče poslušna njegovi volji.

Poznala je slavohlepnost zvestega svojega služabnika, zato ga je obsipala z brezmernim bogastvom ter ga povzdigala od jedne na drugo stopinjo časti, kar se je redkokedaj pripetilo kakemu smertniku v primeri s tako nizkim rodом, kakor je bil njegov.

Smert, katera ne prezré nikogar, je odvedla v svoje senčno carstvo tudi Potemkina, čegar dejanjem in velikosti se bodo čudom čudili še pozni rodovi. Dné 16. oktobra 1791, blizu 26 ruskih milj od Jasija na čistem polji in brez vse pomoči je izdihnil svojo dušo. Govori se, da je neka zanemarjena žolčna merzlica bila kriva smerti njegove, ali gotovega o tem ne vé nikdo povedati.

Imovina Potemkinova po smerti njegovi se je cenila nad 12 milijonov rubljev v gotovini in poleg tega je ostal po njem velik broj dragih kamencev, srebrá in zlatá; iz mest, gradov in drugih posestev knezovih bi se pa neki bilo dalo sestaviti majhno kraljestvo.

Tako je bil junaški Potemkin človek. — Slava njegovemu spominu!

O ustanku Madjarov 1848. I.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

(Konec.)

Na Sedmograškem je cesarskim šlo čedalje slabije, tako da so po nasvetu rumunskega biskupa Laguna ruskih vojakov z valaške meje na pomoč poklicali. Mahoma je došlo 6000 m. z 20 top., in so posedli Braševo in Sibinj. Madjari so dobro porabili čas, ki ga je nesposobni Windischgrätz v Pešti potratil. Oddelek Görgey-ev je posedel hribska mesta, oddelek Perčelov je ležal pri Solnoku, oddelek Messarosov pa se je obrnil proti Kašavi; proti Serbom so postavili 30.000 m., pa nenavadno veliko težkih topov iz terdnjave petervardinske, aradske in munkaske; en oddelek so poslali proti Sedmograškaj, in enega so nastavili pri Aradu. Za nadpoveljnika je bil Dembinski odbran. Görgey in Messaros sta se jela pomikati proti Schlicku, jako sposobnemu generalu, in več potov sta ga zajela tako, da jima je komaj uskočil in se pri Pešti s cesarskimi spojil. Windischgrätz s Schlickom se spojivši je dne 26. febr. proti Verpelethu se pomaknil in Madjare prijel; tolkli so se do terde noči, ali brez uspeha. Naslednji dan se je boj z nova pričel pa pri Vapolni. Po bitki se je Windischgrätz v Pešto vernil in svojim četam zapovedal, da polagoma lezejo za neprijateljem za Tiso. Ko sta ta dva glavna cesarska oddelka za neprijateljem lezla, med tem so napali Madjari brigado Kargerjevo pri Solnoku in jej veliko škodo naredili. Tudi na Sedmograškem so se med tem vedno po malem poprijemali, in pri Piski je Bem izbojeval bitko, ki je bila najznamenitiša v tej madjarskeji vojski; tudi Sibinj je zasedel.

Razen Segedina in Arada so dobili Madjari v roke še Terezin, in tudi Petervaradin je bil njihov. V Aradu so cesarski priderli prav na terg, kjer se je vnela kervava borba s Honvedí, ali Madjari so cesarske s kartečami pokropili, in tako so se morali berzo umakniti izgubivši mnogo ljudi; en bataljon polka Leiningen je bil do malega ugonobljen.

Dne 19. marca 1849. I. pa se je pričelo obleganje Komarna; čez 400 bomb so cesarski ta dan vergli v terdnjavo, pa zastonj; zategadelj so jo zajeli, da jo izstradajo in tako prisilijo udati se.

Med tem se je vreme nenadoma spreverglo, začelo je deževati in kmalo je bilo vse pod vodo, tako da tudi lahki vozovi niso mogli hitro naprej. Vojska cesarska je veliko terpela, težkih topov skoro ni bilo moč naprei spravljati, nasproti pa so ogerski husarji na lahkij in berzij konjih veliko škodo prizadevali cesarskim, ki so le počasi in nespretno kobacali po širnih močarinah in po mehkej blatnej zemlji. Te ugodne okolnosti so Madjari porabili in cesarske čedalje huje stiskali. Görgey na gorenjem Ogorskem je več potov otepel čete Götzove in Jablonovskove, pa Hurbanove prostovoljce, in pml. Ramberg prepustivši topove neprijatelju se je moral v Vacov umakniti. Schlick je podlegel pri Gyöngyösu, in ban Jelačić je zgubil Czegled. Cesarski

so se umaknili tako, da vse pozicije za Tiso so neprijatelju prepustili, ki jim je bil s 100.000 m. in 80 top. tudi vedno za petami, da bi pred ko pred Pešto v svoje roke dobil. Cesarski so se v velikem neredu v Pešto vračali.

Dembinski pa je naredil ovinek, cesarskih se ognil, ter tako z Görgey-om se spojil, in dne 10. apr. sta 1½ ure nad Pešto reko prekorakala. Vsled tega je bila pri Vacovem stoječa četa pml. Csoricha odrezana, in Csorich od trikrat večje neprijateljske sile prijet se je bojevaje umaknil v Vacov, kjer se je vnelo zelo kervavo ulično klanje, ker so tudi prebivalci iz oken na cesarske strelali; čete so se razperšile in pobegnile, tu je pal tudi general Götz.

V tem so v Komarno neprenehoma bombe metali, most naskakovali, ali vse zastonj; iz zvonikov so visele črne zastave, češ, da hočejo obleženi raje poginiti kakor se udati. Sedaj je Windischgrätzu došel dekret iz Olomuca, da mu je verhovno poveljništvo odvzeto, in izročeno baronu Weldenu, ki pa ni bil nič bolji od svojega prednika. Nenavadna vojskina sreča je Madjare tako opojila, da je zbor na predlog Košutov dne 14. apr. 1849. l. sklenil tole: „Rodovina habsburško-lotrinška je za vselej odstavljena in pregnana iz Ogerske.“ — Verhovna oblast je bila začasno Košutu izročena.

S tem napečnim sklepom so Madjari neprijatelju dali pravico, da je svojo zadevo mogel smatrati kot obče evropsko zadevo. To je kmalo storil s tem, da je Ruse na pomoč poklical.

Madjari so bili močnejši od cesarskih, imeli so v oblasti vso Donavo od Komarna do Pešte. Dne 19. apr. je Görgey zmagal pri Nagi-Sarlo-u, porinil živeža in novih polkov v Komarno, sebi pa berzo nagrabil dovolj streliva v terdnjavi.

Stanje cesarskih v Buda-Pešti je prihajalo čedalje pomenljiviše; sklenili so Pešto popustiti in samo še Budo deržati. Dne 21. apr. so bili pripravljene vsi parniki, da ranjene in bolne vojake, pa strelivo in živež prepeljejo. Dne 23. apr. so cesarski odšli in požgali s čolnov napravljen most, popoldne pa so že došli madjarski husarji, ki jih je prebivalstvo z vibarnimi „eljeni“ sprejelo; iz oken so narodne zastave visele.

Cesarska armada bi se bila rada postavila kje med Rabo in Ostrogonom, da bi potem mogla Komarno zajeti, pa Madjari so ta načert overli, in zato je sedaj Welden menil, da najbolje kaže, če Rabo pusti in se v Požun umakne ter pomoči počaka. Ko so cesarski Pešto zapustili, priletel je nenadoma Görgey s svojo vojno, in tudi Buda se je morala udati dne 20. maja 1849. l.

Tudi na južnem bojišču so se med tem dobro tolkli. Ban Jelačić, ki je moral hiteti, da je o pravem času na bojno polje došel, ni mogel dosti opraviti, imel je še premalo vojaščine, torej je bil primoran le odbijati napade.

V tej stiski se je avstrijski kabinet obrnil na ruski dvor in prosil pomoči. Car Nikolaj je prijazno obljubil, da hoče poslati pomoči, kolikor je je treba, da se ustanek zaduši. Odbranih je bilo v ta namen 5 armadnih korov (170.000 m.) in 400 topov, pa tudi ves potrebni živež, strelivo in drugo tako se je za vojno peljalo, ker na Ogerskem ni bilo dobiti nič. Ruski car je poslal

svojega najboljšega generala Paskievića, ki je bil Kars in Varšavo premagal, in mu izročil nadpoveljništvo vseh ruskih čet; kot podpoveljnika sta mu bila podrejena Rüdiger in Sass. Avstrija pa je poklicala zi Italije okrutnega Haynaua in mu podelila neomejeno oblast; pod njim so bili: Schlick, Benedek, Wohlgemuth in Berchtold s 150.000 m. Neprijateljsko vojsko pa so vodili: Bem, Kis, Messaros, Dembinski, Vetter, Görgey, Perčel, Klapka, Nagy-Sandor, Vecsey, Török, Avlič, Guyon, Damjanić, ki so imeli 146.000 pešcev, 40.000 konjikov in 400 topov. Magjari so bili po večem na boljem, bili so vajeni kraja in podnebja, imeli so dovolj živeža, stanovanj, vprege, delavšnic, bolnišnic, s kratka: vsega je bilo dosti pripravljeno za redno vojevanje. Na vse verh jih je Košut z iskrenimi pozivi kar užgal za vojsko. „Ljudstva Ogerske!“ tako je stalo v pozivu, „če nočete poginiti pod mečem ruskim, branite se! Če nočete, da bi divji kozaki gazili po oskrunjenih truplih vaših očetov, žena in dece, branite se! Če nočete priti na Sibir ali v kavkaško armado, branite se! Če nočete, da bi vaša sela pogorela, ali da bi vaša zemlja, s kervjo človeško napojena, poteptana bila, branite se! Kdor nima orožja, naj pograbi koso ali kaj takega. Neprijatelju morate poskriti ves živež, živino v gore ali za močarine odgnati, da bode lakote konec jemal. In kedar je neprijatelj posedel kako selo ali mesto, naj pogumni in serčni možje strehe zapalijo, da nasprotnik v ognju pogine. Neprijatelj bi tako ne prizanesel, nego bi vse spalil, toraj če že mora vse spaljeno biti, naj vsaj tudi on ob enem zgori. Če premagamo, imeli bodemo domovino, in porušena sela bodo znova ustala, če pa pademo, no pojde pa tako vse pod zlo!“

Konec majnika je bila Ruska pripravljena. Glavna armada pod Paskievičem se je zbirala v Dukli, eden oddelek pa je šel Haynau-u na pomoč, in tako je le-tega oddelek narastel na 80.000 mož. Banov oddelek (30.000 m.) se je pomikal proti Terezinu, Grotenhjem, Lüders in Clam-Gallas (45.000 m.) so rili iz Bukovine in Valahije na Sedmograško. Bojni čertež zaveznikov je bil jako previdno sestavljen; Paskievič si je dal iz dunajskih arhivov vse dotične listine Eugenijevih in Montecucullovih vojska predložiti. S teh zaznamkov so razvideli, da pred vsem drugim je treba zapreti vsa pota v Tisino nižavje. Zategadelj je Paskievič zastavil prehod čez Tiso pri Tokay-u; Haynau je imel Görgey-a toliko časa motiti, da mu Rusi odrežejo pot v notranjo deželo; banu so naročili proti Pešti stopati, in generalom na Sedmograškem, da zapró tudi to poslednje zavetje neprijatelju.

Madjari pa so bili tako-le razpostavljeni: Dembinski s 30.000 m. je pazil na severozahodno hribovje; Görgey s 50.000 m. je čuval Sedmograško in terdnjave Tisinega porečja.

Kmaló so se vnele bolezní pri Rusih, ki niso bili vajeni ogerskih močarin, in kolera jim je pobrala nenavadno mnogo mož. Pri Csormi je imel Wyss dne 14. jun. nesrečno bitko z Madjari, v kateri je tudi pal. Ali 20. jun. sta Wohlgemuth in ruski general Panjutin pri Peredu na Vagu Madjare potolkla. Da bi vojaki bolj veseli bili, prišel je k njim mladi cesar Franc Jožef. Rabo so cesarski kmalo vzeli; več bitek je bilo tudi pri Komarnu; dne 23. jun. je

dobil Čeodajev Debrecin, in 12. jul. Ramberg Pešto, ki jo je bil Košut z banknotno tiskarno, z zalogami in vojno zapustil. Görgey pa je po noči od 16—17. jul. preko Vacovega Rusom srečno ušel.

Južna armada je junija meseca neznansko veliko terpela; Madjari so namreč vso setev pokončali, sela spepelili, vodnjake pa s trupli človeškimi, konjskimi in pesjemi tako zakidali, da ni bilo moč vode piti, in ubogi vojaki so morali smerdeče mlakuže srebati. Mnoge je mertud zadel, trupla človeška in konjska so bila le plitvo zagrebena, tako da so na več mestih celi kosovi ven moleli, to pa je pri neznanskej vročini napravilo kužen smrad, in kolera je začela kositi ljudi v banovem taboru. Dne 11. jun. je pal Novisad, in dne 25. jun. je prisilil ban neprijateljskega generala Perčela, da mu je O' Becse prepustil. Pa ban ni mogel naprej, moral je čakati glavne armade.

Junija meseca je Bem z 20.000 m. in z najtežimi topovi došel pred terdnjavo Arad, da jo preotme. Dne 19. jun. je tako zelo strelal vánjo, da se je posadka morala umakniti za obzidje mestno; poveljnik Berger je več potov ven se zagnal, pa ni dosti opravil. Da se zavarujejo proti ognju in bombam, poskrili so se stanovalci po kletih, ali tu se je vnel silen legar, in je prijel tudi posadko. Ker ni bilo upati pomoči od nikoder, udal se je Berger dne 1. jul. in terdnjavo neprijatelju prepustil. Posadka je odšla z vojaško častjo, častniki so obdržali sablje, vojaki pa telečnjake. Dne 2. jul. je Guyon došel v terdnjavo, in dobil 69 topov, pa 2 stota smodnika. Po padu Arada se je Bem s 50.000 m. obrnil proti jugu, ter je pri Hegyes-u po noči od 13—14. jul. bil od banovih čet prijet, pa on jih je vse razkropil. Samo terdnjava Temešvar se je dobro držala; Rukavina se je priveril rekoč: „dokler mi robec v žepu tleti ne začne, toliko časa se ne bodem podal.“

Dne 25. jul. je zapustil Haynau Pešto, da se z ostalimi načelniki na jugu zedini, da tako vsi skup glavno bitko bijejo. Meril pa je na Segedin, kjer je ogerski zbor zboroval. Ali pot tje je peljala preko drobne in globoke sipe, v kateri so se vozovi vedno vdiral, pa tudi pešci in konji so z veliko težavo se naprej pomikali. V teh prostranih pustah je bilo vse enolično in otožno; solnce je strašno pripekalo, in nikjer ni bilo ugledati drevja s hladno senco. Vode po vodnjakih je bilo zelo malo, in še ta gosta in nekako zoperno sladka. Dne 2. avg. so zagledali Segedin in Szöreg, kjer so bili slavno bitko.

Tudi na Sedmograškem so Rusi dobro napredovali. Dne 21. jul. je Sibinj bil poseđen, in dne 23. jul. so Szeklerji pri Szass-Regen-u verženi bili. Haynau s svojim korom, popustivši Szöreg, imel je zopet novih sitnosti in je veliko terpel. Dež je šel, kakor bi iz škafa lilo, ljudje in živina niso mogli naprej iz blata, in po noči so vsi premočeni vojaki morali poleči po mokrih tleh pod milim nebom. Neprijateljska moč se je zbrala pri Temešvaru in narastla na 60.000 m. in 100 topov; načelovala sta Dembinski in Bem; Görgey-a ni bilo od nikoder, da-si so mu pošiljali glas za glasom, naj se podviza. Bitko pri Temešvaru dne 9. avg. so Madjari zgubili, in Temešvar je prišel cesarskim v roke; potolčeni oddelki madjarski so hiteli v Arad, kjer so Görgey-a našli. Bem, Dembinski, Guyon, Kmety in Vescey so imeli zvečer

ob 9. uri vojaško posvetovanje v gozdu, pa bi bili kmalo vsi zajeti od cesarskih, da se niso berzo pognali na memo derdrajoč voz in tako pete odnesli. V Aradu so se Košut, iz Temešvara došli generali, pa Görgey in njegovi podpoveljniki zbrali na vojaško posvetovanje. Večina je bila za to, da Görgey diktaturo prevzame, in na to je Košut prostovoljno odložil svojo dosedanjo oblast. Ta premen sta Košut in Görgey vsak po svoje razglasila. Görgey videč, da ne opravi nič proti rusko-avstrijskej armadi, opominjal je svoje rojake, naj mirujejo, ker le tako je mogoče, da si obvarujejo življenje in imetje. In dné 13. avg. je s svojo armado pri Villagos-u položil meč pred ruskega generala Rüdigera. Ali tudi še na zadnjo uro je gorel silen ponos v njegovem sereu. Pisal je namreč ruskemu generalu, da edino le njemu se hoče udati, nasproti pa da raje z vsem svojim korom v obupnej bitki pogine, kakor da bi pred avstrijskimi polki moral orožje brezpogojno odložiti. Ruski general se je res tudi tako postavil s svojo armado, da je Görgey njemu v roke prišel. Görgey je osebno pripeljal devet jako dobro opravljenih husarskih polkov, njegov general Nagy-Sandor je pripeljal 32 bat. tudi jako dobro opravljenih pešcev, in načelnik topništva Plettenberg je izročil 120 topov z izverstno vprego. Ko je Görgey položil orožje, položili so ga tudi ostali načelniki.

Košut, Kazimir Batthiany, Bem, Guyon, Messaros in Szemere, polka legija in še druge zelo kompromitirane čete so odnesle pete čez mejo; Vidin jih je gostoljubno sprejel. Görgey je bil od cesarja Franca Jožefa koj pomiloščen in v Celovec poslan, da tu stannje, njegovi tovariši pa so bili vojaškej sodniji izročeni, ki jih je na smert obsodila. Dne 6. okt. 1849. l. je bil Batthiany v Pešti ustreljen, in ravno ta dan so bili ustreljeni v Aradu tudi naslednji možje: grof Karol Vescey (popred major hus.), Ludv. Avlić (popred podpolkovnik pešpl.), Jurij Lahner (popred major), Ernest Póltenberg (popred konjiški stotnik), Ig. Törek (popred podpolk. pri inženirjih), Janez Damjanić (stotnik), Jož. Nagy-Sandor (konjiški stotnik v pok.), grof Karol Leiningen (popred stotnik), Karol Knezić (popred stotnik), Ernest Kiss (popred hus. polkovnik), Aristid pl. Dessewffy (popred konjiški stotnik v pok.), in Viljem Lazar (lajt.).

Košutovi bankovci (60 mil.) so prišli ob vso veljavo, in to je bil silen udarec za deželo.

Paskiević pa je pisal svojemu caru na Rusko: „Veličanstvo! Ogerska leži pred Vašimi nogami.“

Jutrovski reki.

Nespametni ima serce na jeziku — modri pak jezik v sereu.

Breme noseč osel je več vreden, nego lev, ki terga ljudi.

Orožje slabega so tožbe.

Največja muka bogatinova je skopost.

Kedor uči modrost, pak je sam dejansko ne kaže, je podoben kmetovalcu, kateri njivo poorje, pa je ne poseje.

Pri komur vladajo nad razumom strasti, pri tem je ravno taka, kakor ondi, kjer zapoveduje možu žena.

Zmernost je drevo, čegar korenine so zadovoljnost in čegar sad je počitek.

Knez brez pravice je kakor potok brez vode.

Modrost brez dejanj je oblak brez dežja.

Bogatin brez radodarnosti je podoben nerodovitnemu drevesu.

Revež brez poterpljenja je kakor leščerba brez olja.

Prijaznost in naklonenost velikašev, lepo vreme po zimi, sladke besede žensk in spanje sovražnikov so štiri reči, na katere se človek nikoli zanašati ne smé.

Starost nij del življenja.

Naj si tudi tvoj sovražnik ni večji od mravlje, v tvojih očeh naj bo slon.

Bolje je s pôtnim obrazom na nakvali kovati razbeljeno železo, nego roke križem deržê uklanjati se despotu.

Kakor veljaki, tako delajo prostaki.

Zgodovina nam pripoveduje več takih prigodkov, iz katerih se vidi, koliko premore ne samo zgled, ampak tudi veljava, oseba, želja, mig in vkus veljakov in bogatinov.

Ko se je kralj Ljudevit XIV. pritožil, da ima tako slabe zobé, mu je eden njegovih dvorskih prilizovalcev rekel: Kraljevska svetlost! Kdo je tisti, da bi hotel imeti lepše in boljše zobé? — In koj so si dvorniki njegovi dali več zob izdreti, zato da ni bilo na dvoru nobenega, ki bi bil imel boljše zobe kakor kralj.

Pri Etijopeih pa, ko je eden njih kraljev šepast bil, so njegovi služabniki šepasto hodili.

Nekteri zgodovinarji terdijo, da so vsi dvorni služabniki Aleksandra Velikega svoje naramnike prav visoke nosili, samo da se je zdelo, da imajo tudi oni tako kratek vrat, kakor ga je imel Aleksander Veliki.

Nekdaj so imeli Francozi mladega kralja, ki še ni imel brade. Tedaj so vsi dvorniki si dali brade obriti.

Enake reči se ponavljajo na tem svetu povsod in vsaki dan, ker si vse prizadevamo, da dopademo velikašem tega sveta; ali le malo se jih najde, da bi si prizadevali dopasti Bogu.

Življenje svetnikov in svetnic božjih, terdo v usnje vezano, v dveh zvezkih, dobi se v tiskarnici družbe sv. Mohora v Celovcu za 5 gld. 50 kr.

Kristusovo življenje in smert, tudi v dveh zvezkih lično vezano za 4 gld. 80 kr.